

רע"פ 5128/16 - מדינת ישראל נגד פייגין לריסה

בבית המשפט העליון

רע"פ 5128/16

לפני:
כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט א' שהם

המבקשת: מדינת ישראל

נ ג ד

המשיבה: פייגין לריסה

בקשת רשות ערר על החלטת בית המשפט המחוזי
בירושלים מיום 30.5.2016 בע"ח 24734-05-16

בשם המבקשת: עו"ד איתמר גלבפיש
בשם המשיבה: עו"ד יחיאל לאמש

פסק דין

השופט נ' הנדל:

בפנינו בקשת רשות ערר, לפי סעיף 38א לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש],
התשכ"ט-1969 (להלן: הפקודה) על החלטת בית המשפט המחוזי בירושלים (ע"ח 24734-05-16), בגדרה התקבל
ערר המשיבה על החלטת בית משפט השלום בירושלים (ה"ת 47271-12-15, כבוד השופט ד' ש' גבאי-ריכטר), ונקבע

כי יש להחזיר קוף, מסוג Gabon Talapoin, למשיבה.

1. במוקד ההליך, מחלוקת ביחס לקוף המכונה "יאשה", אשר היה בחזקת המשיבה, נתפס על ידי רשות הטבע והגנים בשלהי שנת 2015 - והועבר למקלט לקופים. זאת, בין היתר בטענה כי הקוף מוחזק ללא היתר, כנדרש בסעיף 8(א)(3) לחוק להגנת חיות הבר, התשט"ו - 1955 (להלן: החוק להגנת חיות הבר או: החוק).

לאחר תפיסת הקוף נוהלו מספר הליכים משפטיים בעניינו בבית המשפט השלום ובבית המשפט המחוזי. בקצירת האומר, המשיבה הגישה בקשה להחזרת תפוס - הוא הקוף - לפי סעיף 34 לפקודה. בית משפט השלום דחה את הבקשה, בדיון ובדיון מחודש. בין נימוקיו, הוסבר כי הקוף כבר נתפס בעבר, בשנת 2002, ובעקבות כך, המשיבה קיבלה היתר להחזיקו בשנת 2004 עד לסוף אותה שנה - אולם היתר זה לא חודש על ידה. בית משפט השלום הוסיף והתייחס לכך שלאורך השנים שבהן היה אצל המשיבה בישראל הקוף לא נלקח לטיפול וטרינרי, וקבע כי טובתו מחייבת להשאירו במקלט לקופים העונה לכל צרכיו.

בית המשפט המחוזי קיבל את ערר המשיבה על החלטה זו, והחליט להחזיר את הקוף לידיה, בין היתר בכפוף לכך שיוענק לו טיפול וטרינרי צמוד. בנמקו את החלטתו, קבע בית המשפט כי לא נדרש היתר להחזקת הקוף במקרה דנן, לאור תחולתו של סעיף 8(ב) לחוק להגנת חיות הבר, לפיו "מי שהחזיק כדן בחיית בר לפני יום תחילתו של חוק זה והמשיך להחזיקה... - יהא מחזיק כדן...". בהקשר זה יוער, כי יום תחילת החוק לענין סעיף זה הוא בתאריך 2.8.1990, עת תוקן תיקון מספר 2 לחוק. בעניינו, המשיבה עלתה לישראל כשבחזקתה הקוף בשנת 2000. ואולם, היא החזיקה בקוף באוקראינה לפני תיקון מס' 2 לחוק. מכאן, קבע בית המשפט המחוזי כי ס' 8(ב) לחוק חל בעניינה, וכי היא פטורה מקבלת היתר. בהתייחס להיתר שניתן למשיבה בשנת 2004 ולא חודש, קבע בית המשפט קמא כי לא הייתה למשיבה חובה חוקית לחדשו - מקום שהיתר כזה כלל לא נדרש, כאמור. לענין טובת הקוף, נקבע, בין היתר, כי החזרת הקוף למשיבה מאזנת בין זכות הקניין שלה והקשרים האישיים והאנושיים שנקשרו עם הקוף, לבין אינטרס הציבור כי הוא יזכה לטיפול רפואי נאות ותנאי מחייה סבירים.

להשלמת התמונה, יצוין כי בית המשפט המחוזי החליט לדחות את בקשת המבקשת לעיכוב ביצוע של החלטתו, ובית משפט זה (השופט י' דנציגר) דחה ערעור על החלטה זו. משכך, הקוף הוחזר למשיבה בחודש יוני 2016.

2. הבקשה שלפנינו מעוררת שתי שאלות מרכזיות, שלשיטת המבקשת מצדיקות מתן רשות ערר בגלגול שלישי. השאלה הראשונה, היא פרשנות סעיף 8(ב) לחוק להגנת חיות הבר - ובעיקר השאלה האם הוא חל גם על מי שהחזיק בחיית בר לפני יום תחילת החוק מחוץ לשטחי המדינה, ובעניינו באוקראינה; השאלה השנייה הנה מהי טובתם של קופים שגדלו בקרבת בני אדם - העברה למקלט או שמא השארתם אצל בעליהם.

לשיטת המדינה, לשאלה הראשונה חשיבות החורגת מהמקרה הקונקרטי, ויש בה כדי להשפיע הן על יכולתה לפקח על החזקת חיות בר ככלל, והן על יכולתה לעמוד בהתחייבויותיה על פי האמנה בדבר סחר בין לאומי במינים של חיות בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה. יחד עם זאת, ביחס למקרה הפרטי שלפנינו, הסכימה המדינה בדיון להעניק למשיבה היתר להוסיף ולהחזיק בקוף, בכפוף לפיקוח כמפורט בהחלטת בית המשפט המחוזי. המשיבה מצידה הודיעה כי היא פועלת בהתאם וכי אין לה התנגדות לתוספת זו.

3. תחילתו של מקרה זה בגורלו הפרטני של הקוף "יאשה". ואולם, לאחר עיון, נחה דעתי כי סופו בשאלה משפטית, החורגת מגדרי המקרה דנן - היא שאלת פרשנות סעיף 8(ב) לחוק להגנת חיית הבר. וישאל השואל, אם יש הסכמה להותיר את הקוף בחזקת המשיבה, בכפוף לטיפול וטרינרי צמוד ולפיקוח גורמים מוסמכים של המבקשת - מה הוא הצידוק להיעתר לבקשה. העניין הקונקרטי מצא פתרון שתואם את החלטת בית המשפט המחוזי. נוסף נתון נוסף, הקוף בן כ-27, ונאמר לנו כי תוחלת החיים של קוף ממין זה הינה 28 שנים. לכך אשיב, שלו היה מדובר בבחינת ההשלכות לגבי תיק זה בלבד - דין הבקשה היה להידחות. ואולם, טוענת המדינה כי הותרת פסיקת בית המשפט קמא על כנה, לפיה אף מי שהחזיק בחיית בר מחוץ למדינה לפני יום 2.8.1990 לא נדרש להיתר, מהווה תקדים בעל השלכות בתחום החי והדומם - הן ביחס לחוק זה והן ביחס לחוקים אחרים. טענה זו, בעלת שכנוע. אכן, לרוב, אם התוצאה האופרטיבית לא דורשת התערבות, דין בקשה בגלגול שלישי להידחות. אך אין זה כלל בל יעבור. יש לבחון את ההשלכות הציבוריות, המשפטיות והכלליות של אי התערבות. בשל נקודה אחרונה זו, דעתי היא, כפי שיובהר, כי יש מקום שבית משפט זה יביע עמדתו.

לנוכח האמור, אציע לחברי לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות ערר וערר הוגש על פיה, אך זאת רק לגבי הסוגיה המשפטית בדבר הפרשנות הראויה לסעיף 8(ב) לחוק להגנת חיות הבר. לשם הדיוק הדיוני, יובהר כי על פי סעיף 38א(ב) לפקודה, "על החלטת בית המשפט המחוזי לפי סעיף קטן (א) ניתן לערר לפני בית המשפט העליון שידון בערר בשופט אחד, אם ניתנה רשות לכך מאת שופט של בית המשפט העליון". בהינתן כי עסקינן לא בפסק דין, אלא בהחלטת ביניים שדומה מבחינה דיונית למשל לבקשת רשות ערר על מעצר, אין זה מפתיע כי ניתן להעניק רשות ערר ולהכריע בה על ידי שופט אחד של בית משפט זה. כמובן, משהועברה הבקשה למותב, והתקיים דיון בפניו, תינתן ההחלטה בהתאם. יצוין כי באשר לסוגיות נוספות שהתעוררו במקרה זה - ובהן, בין היתר, שאלת מקור הסמכות לתפיסת הקוף - לא מצאתי להידרש להן בעת הזו, בין היתר לאור הסכמת המדינה האמורה ביחס למקרה הפרטני. להשלמת התמונה, יובהר כי מהדיון בפני בית המשפט המחוזי עולה כי ההנחה הייתה כי המדינה אישרה כניסת הקוף לישראל, ואילו בפניו נטען שאין זה המצב. ואולם, נתון זה כשלעצמו, אינו מכריע שהרי, כאמור, עסקינן בפרשנות סעיף שאינו תלוי בנסיבות מקרנו.

4. אפנה לדברים לגופם. סעיף 8(א)(3) לחוק להגנת חיית הבר קובע כי לשם החזקת חיית בר, נדרש היתר - או שהמחזיק יהא מוגדר כ"מחזיק כדין". כך, בלשון המחוקק:

(א)(3) לא יחזיק אדם חיית בר שאינה מזיק ואינה חיית בר מטופחת אלא בהיתר החזקה כללי או מיוחד, או אם באה לידי מבעל היתר סחר כללי או מיוחד או היתר העברה כללי או מיוחד, או אם הנו מחזיק כדין כאמור בסעיף קטן (ב).

סעיף 8(ב) לחוק קובע מיהו אותו "מחזיק כדין" הפטור מהיתר, ולמעשה קובע הוראת מעבר:

(ב) מי שהחזיק כדין בחיית בר לפני יום תחילתו של חוק זה והמשיך להחזיקה, או מי שקיבלה ממנו שלא בתמורה - יהא מחזיק כדין, ומי שקיבל חיית בר שלא בתמורה ממחזיק כדין על פי סעיף קטן זה - יהא מחזיק כדין.

עמדתי היא, כי את הפטור מהיתר, הקבוע בהוראת המעבר שבסעיף 8(ב) לחוק, יש לפרש כך שהוא חל על מי

שהחזיק כדין חיית בר בישראל - ולא במדינה זרה - טרם יום תחילת החוק. זאת בניגוד לעמדת בית המשפט קמא, וממספר טעמים שיפורטו להלן.

ראשית, במובן הלשוני והפשוט, יושם אל לב כי המחוקק לא ניסח את הוראת המעבר כך שתחול על מי שהחזיק חיית בר לפני יום תחילת החוק - אלא אך על מי שהחזיק בחיית בר "כדין" לפני יום תחילת החוק. את המונח "כדין", בהקשר זה, יש לפרש כמתייחס לדין הישראלי. זאת באשר ניתן להניח כי המחוקק לא התכוון לאמץ בהוראת המעבר את הדינים הנוגעים להחזקת חיות בר בכל מדינה שהיא טרם 2.8.1990, על פי חוקיה וכלליה של אותה מדינה - אף אם אלה אינם הולמים את העקרונות בישראל בסוגיה. יתר על כן, נראה כי צמצום פרשנות הסעיף כמתייחס לדין בישראל, עולה בקנה אחד עם השימוש במונח "כדין" ביתר החוק - ואף בסעיף 8(ב) עצמו. כך, בהמשך הסעיף נכתב "יהא מחזיק כדין", וברי כי הכוונה היא לדין הישראלי. אין להניח שהמחוקק עשה שימוש באותו מונח, במשמעויות שונות, באותו הסעיף.

שנית, פרשנות זו נלמדת אף מדברי ההסבר לסעיף זה בהצעת החוק (חוק להגנת חיית הבר, תיקון מס' 2, התשמ"ט-1989, ה"ח 1943), אשר צוטטו גם על ידי בית המשפט המחוזי:

סעיף קטן (ב) מעניק פטור מחובת היתר-החזקה למחזיק בחיית בר שהוחזקה כדין לפני כניסתו של החוק המתקן לתוקף, וזאת כיוון שאיסור ההחזקה, וחובת היתר ההחזקה, אינם מצויים בחוק הקיים.

על פי דברים אלה, נראה כי הוראת המעבר חוקקה על מנת שלא לפגוע במי שכבר נהנו מההסדר שקדם לחוק והסתמכו עליו. ברי כי טעם זה אינו מתקיים בתרחיש שבו פלוני גידל חיה מחוץ לישראל, והגיע עמה ארצה לאחר כניסת התיקון לחוק לתוקף. פלוני לא נהנה באופן ממשי מההסדר הקודם שהיה קבוע בחוק - וודאי שלא הסתמך עליו. הדברים נכונים ביתר שאת בענייננו, שעה שהמשיבה הגיעה עם הקוף ארצה רק בשנת 2000, כעשור לאחר כניסת התיקון לתוקף.

יש להעיר, כי פרשנות אחרת של החוק עלולה ליצור מצב שבו מי שהחזיק וגידל חיית בר משך שנים - לפני 2.8.1990 - כדין במדינה זרה, והביא את החיה לארץ אפילו כיום, כעבור 26 שנים מתיקון החוק - לא יידרש להיתרים שונים להחזקתה. פרשנות כזו מגבילה יתר על המידה את אפשרות המדינה לפקח על חיות הבר המצויות בשטחה. תוצאה כזו, איננה תואמת את תכלית החוק והיא כי תהיה מעורבות של המדינה בפיקוח ובהגנה על חיות בר. יש לזכור כי האינטרסים בעניין זה אינם מוגבלים רק לקשר בין המדינה לבין בעל החיה, אלא אף לציבור, שרשאי לדרוש כי נושא כזה, שאין לפגוע בו ולסכנו, יהיה תחת פיקוח החוק והמדינה.

הנה כי כן, לשון החוק, ההיסטוריה החקיקתית ותכלית החוק תומכים במסקנה לפיה הוראת המעבר הקבועה בסעיף 8(ב) לחוק להגנת חיית הבר תחול על מי שהחזיק בחיית בר בשטחי המדינה לפני יום תחילת החוק, כמפורט לעיל.

באשר לשאלה השניה - היא טובתם של קופים שגדלו בסביבת בני אדם. יושם אל לב כי לשאלה זו לא נתתי רשות ערר לנוכח ההסכמה בדבר הותרת יאשה אצל המשיבה. אך בשל חשיבות הסוגיה אומר את הדברים הבאים

במישור הכללי. ראשית יש להעיר כי עצם העיסוק בפתרון שייטיב עם קוף, וודאי בערכאת גלגול שלישי, מעיד על ההכרה המשפטית המתפתחת בסוגית זכויות בעלי החיים וטובתם במשפט הישראלי, הכללי והעברי (בהקשר זה, אסתפק בהפניה למאמר Adam Kolber, *Standing Upright The Moral and Legal Standing of Human and Other* (2001) 163 Stan. L. Rev. 54 (Apes); לספרם של זאב לוי ונדב לוי אתיקה, רגשות ובעלי-חיים - על מעמד המוסרי של בעלי-חיים (2002); וכן לחיבורו של הרב קוק חזון הצמחונות והשלום (הרב ד' כהן עורך, התשמ"ג)). המדינה דורשת כי תינתן תשובה גורפת - היכן ייטב לקוף שגדל משך שנים בקרב בני אדם. ואולם, כאמור, איני מוצא להכריע בשאלה זו במסגרת זו. על פני הדברים, נראה, מבלי לטעת מסמרות, כי כאשר עסקינן בטובתו של יצור חי, לא ניתן לקבוע תשובה מוחלטת וחד משמעית. גם אם מלכתחילה, ניתן לומר כי טובתו של בעל חיים היא להיות בסביבתו הטבעית ובחברת בני מינו, הרי שככל שעסקינן בהכרעה בדיעבד, כאשר נתון הוא שבעל החיים גדל בסביבת בני אדם, ולבטח משך שנים ארוכות - על הערכאה היושבת בדיון להכריע בכל מקרה לגופו, בהתאם לנסיבותיו ולחווות דעת המומחים.

5. סוף דבר, הייתי מציע לחברי לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות ערר, הוגש ערר על פי הרשות שניתנה, ולקבל את הערר כך שהמסקנה אליה הגיע בית המשפט המחוזי בדבר פרשנות סעיף 8(ב) לחוק תבוטל, ותחת זאת יש לפרשו כמתייחס לדיון הישראלי. יחד עם זאת, בהתאם להסכמת המדינה האמורה, יינתן היתר למשיבה להמשיך ולהחזיק בקוף - בכפוף להתחייבותה להעניק לו טיפול וטרינרי צמוד, ובכפוף לכך שניציגי המבקשת יוכלו לעקוב אחר הטיפול בו, בתיאום עם המשיבה, כמפורט בפסקה 41 להחלטת בית המשפט קמא.

ש ו פ ט

השופט ס' ג'ובראן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' שהם:

אני מסכים.

שופט

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, ט"ו בכסלו התשע"ז (15.12.2016).

שופט

שופט

שופט
